

METİNLERARASILIK VE DUYGU*

Prof. Dr. Kubilay AKTULUM**

METİNLERARASILIK VE DUYGU

Bu çalışma, Oleksandr V. Levko ve Nataliia A. Kramar'ın Ukrayna'daki dinsel içerikli medya söyleminde Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında metinlerarasılığın duygusal ve pragmatik işlevlerini inceleyen araştırmasını değerlendirmektedir. Yazarlar, 2022 yılı savaş sürecinde çeşitli din temalı Ukrayna haber sitelerinde yayımlanan yaklaşık 250 söylemsel kesiti analiz ederek 150 kadar metinlerarası birim belirlerler. Metinlerarasılığın özellikle başlık düzeyinde kullanılarak okurda belirli duygusal tepkiler uyandırdığı; savaşın yorumlanmasında hem saldırganın olumsuz imgesini pekiştiren hem de Ukrayna halkının direnişini olumlayan söylemsel stratejiler sunduğu ortaya konur. Dinsel medya söyleminde en yaygın metinlerarası kaynaklar İncil, tarihsel figür ve olaylar, sanat eserleri, mitolojik yaratıklar ve siyasi sloganlardır. Habil-Kabil, Davut-Golyat gibi İncil öykülerine yapılan göndermeler Rus saldırganlığını günah, kötülük ve kaos imgeleriyle ilişkilendirerek kıyametvari çağrışımlar üretir. Aynı zamanda Ukrayna'nın direnişi Davut'un zaferiyle özdeşleştirilerek okurun ahlaki ve duygusal dayanışması güçlendirilir. Tolkien'in "ork" figürü veya "rusizm" gibi neolojizmler ise hem düşmanı itibarsızlaştıran hem de medya söylemine yeni dilsel bir dinamizm kazandıran metinlerarası yenilikler olarak değerlendirilir. Çalışmada metinlerarasılık yalnızca bir referanslar ağı olarak değil, söylemin duygusal yoğunluğunu artıran ve alıcı üzerinde ikna edici etkiler yaratan bir pragmatik araç olarak ele alınır. Büyük harf kullanımı, vurgu ve kültürel açıdan derin çağrışımlar taşıyan ifadeler aracılığıyla başlıkların duygusal gücü artırılır. Bu strateji, Riffaterre'in alımlamayı yöneten metinlerarasılık anlayışıyla da uyumludur. Levko ve Kramar'ın araştırması, savaş zamanı medya iletişiminde metinlerarasılığın güçlü bir söylemsel ve duygusal strateji olarak işlev gördüğünü; dilsel yeniliklerin ve kültürel göndermelerin alıcının tutumunu şekillendirmede belirleyici bir rol oynadığını ortaya koyar. Çalışma, metinlerarasılığın kriz dönemlerinde ikna edici iletişim stratejisi olarak nasıl devreye sokulabileceğine ilişkin bir katkı sunmaktadır.

Anahtar sözcükler: *Metinlerarasılık, Duygusal etki, Pragmatik söylem, Dini medya, Rusya-Ukrayna Savaşı, İncil göndermeleri, Neolojizm, Söylemsel strateji.*

INTERTEXTUALITE ET IMPACT EMOTIONNEL

Cette étude analyse les travaux d'Oleksandr V. Levko et de Nataliia A. Kramar, qui examinent les fonctions émotionnelles et pragmatiques de l'intertextualité dans le discours médiatique religieux en Ukraine pendant la guerre russo-ukrainienne. En analysant environ 250 extraits discursifs publiés en 2022 sur divers sites d'actualités religieuses ukrainiens, les auteurs identifient près de 150 unités intertextuelles. Leur recherche montre que l'intertextualité, notamment dans les titres, est utilisée stratégiquement pour susciter des réactions émotionnelles spécifiques, renforçant l'image négative de l'agresseur tout en valorisant la résistance ukrainienne. Dans le discours religieux, les sources intertextuelles les plus fréquentes sont la Bible, des personnages et événements historiques, des œuvres d'art, des créatures mythologiques et des slogans politiques. Les références aux récits bibliques — tels que Caïn et Abel ou David et Goliath — associent l'agression russe au péché, au mal et au chaos, produisant des résonances apocalyptiques. Parallèlement, la lutte de l'Ukraine est assimilée à la victoire de David, renforçant la solidarité morale et émotionnelle du public. Des innovations intertextuelles comme les « orcs » de Tolkien ou des néologismes tels que « russisme » servent à délégitimer l'ennemi tout en enrichissant la dynamique linguistique du discours médiatique. L'étude envisage l'intertextualité non seulement comme un réseau de références, mais comme un outil pragmatique intensifiant la charge émotionnelle et l'impact persuasif du discours. Grâce à l'usage de majuscules, de procédés de mise en relief et d'expressions culturellement marquées, les titres renforcent leur effet émotionnel, conformément à la conception de Riffaterre de l'intertextualité comme guide de l'interprétation. En définitive, la recherche de Levko et Kramar démontre que l'intertextualité constitue une stratégie discursive et émotionnelle puissante dans la

* Geliş tarihi: 05.12.2025 - Kabul tarihi: 16.01.2026 – Araştırma Makalesi

** Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Blm.
aktulum@hacettepe.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-9929-937X.

communication médiatique en temps de guerre. Les innovations linguistiques et les références culturelles jouent un rôle clé dans la formation des attitudes du public, offrant un éclairage pertinent sur l'usage stratégique du langage en période de crise.

Mots-clés: *Intertextualité, Impact émotionnel, Discours pragmatique, Médias religieux, Guerre russo-ukrainienne, Références bibliques, Néologisme, Stratégie discursive*

INTERTEXTUALITY AND EMOTIONAL IMPACT

This study evaluates the work of Oleksandr V. Levko and Nataliia A. Kramar, who examine the emotional and pragmatic functions of intertextuality in religious media discourse in Ukraine during the Russia–Ukraine War. Analyzing approximately 250 discursive excerpts published on various Ukrainian religious news websites in 2022, the authors identify about 150 intertextual units. Their findings demonstrate that intertextuality, especially in headlines, is strategically employed to trigger specific emotional responses, reinforcing negative images of the aggressor while emphasizing the positive representation of Ukrainian resistance. In religious media discourse, the most prevalent intertextual sources are the Bible, historical figures and events, works of art, mythological creatures, and political slogans. References to biblical stories—such as Cain and Abel or David and Goliath—associate Russian aggression with sin, evil, and chaos, generating apocalyptic connotations. Simultaneously, Ukraine's struggle is symbolically aligned with David's victory, enhancing readers' moral and emotional solidarity. Intertextual innovations such as Tolkien's "orcs" or neologisms like "rusism" serve both to delegitimize the enemy and to enrich the linguistic dynamism of media discourse. The study approaches intertextuality not merely as a network of references but as a pragmatic tool that intensifies emotionality and strengthens persuasive effects on the audience. Through the use of capitalization, emphasis, and culturally resonant expressions, headlines amplify their emotional impact—an approach consistent with Riffaterre's view of intertextuality as guiding interpretation. Ultimately, Levko and Kramar's research reveals that intertextuality functions as a powerful emotional and discursive strategy in wartime media communication. Linguistic innovations and cultural references play a crucial role in shaping audience attitudes, offering significant insight into the strategic use of language during crises.

Keywords: *Intertextuality, Emotional impact, Pragmatic discourse, Religious media, Russia–Ukraine War, Biblical references, Neologism, Discursive strategy*

Bilindiği gibi, metinlerarasılık, Kristeva, Bahtin ve Genette gibi kuramcıların tanımladığı biçimiyle, bir yazarın başka bir metne bilinçli ve amaçlı olarak gönderme yapmasına dayanan yazınsal bir stratejidir. Bu yaklaşım, bağlamın, yazar niyetinin ve anlam üretim süreçlerinin önemini vurgular. Klasik metinlerarasılık, hem metni hem de yazarı merkeze alarak, metinlerarası göndermelerin “bilinçli” bir seçim olduğunu ve yapıtın düzenleyimi içinde yeni anlamlar yaratmak için kullanıldığını savunur. XX. yüzyıl ve günümüz Anglosakson eleştirisinde ise kavram daha geniş, daha serbest ve daha belirsiz bir çerçevede yorumlanmıştır. Metin odaklı klasik anlayışın aksine, Anglosakson kültüründe gelişen postklasik metinlerarasılık kuramları daha çok alıcıyı merkeze yerleştirir. Bu yaklaşım, Peirce'in pragmatizm anlayışına benzer biçimde, günlük yaşamda ortaya çıkan pratik sonuçlara ve algısal etkilenmelere daha fazla önem atfeder. Böylece, metin ile okur arasındaki herhangi bir rastlantısal ilişki bile metinlerarası olarak nitelendirilebilir duruma gelir; “bilinçlilik” ölçütü göz ardı edilir ve metinlerarasılık yapısal bir araç olmaktan çıkarak metafor düzeyine indirgenir. Bu dönüşüm, klasik yapımcıların başlangıçta her şeyi—kentleri, yiyecekleri, giysileri, şarkıları, binaları—bire bir “metin” gibi okuma girişimine benzer bir genişlemeyi çağırır. Bu iki yaklaşım arasındaki fark, “nesnel metinlerarasılık” ile “öznel metinlerarasılık” arasındaki bir çatışma olarak görülebilir. Nesnel yaklaşım, yazarın stratejisini, bağlamı ve yapıtın kendi iç mantığını esas olarak anlam dolu ve yönelimi belirli sonuçlara ulaşmayı amaçlar. Buna karşılık öznel-alıcı merkezli okumalar, kimi zaman ilişkiyi zorlayarak veya rastlantısal benzerliklere dayanarak yüzeysel, pek de inandırıcı olmayan yorumlara yol açabilir. Bu durum, iki metnin ya da iki öznenin sıradan alışverişleri arasında bile metinlerarası figürler arama eğiliminin yaygınlaşmasına

neden olur. Günümüzde metinlerarasılık kavramının ciddi bir kavramsal karmaşa içinde kullanıldığı açıktır. Kavram, karşılaştırma gibi benzer terimlerden ayrıştırılmadan, ilişkisel görünen her duruma uygulanmakta ve böylece anlamı genişlerken aynı ölçüde bulanıklaşmaktadır. Edebiyat ve sanatın tüm biçim ve dönemlerinin yanı sıra dijital platformlarda, gündelik ilişkilerde, kurumlarda, siyaset ve medya söylemlerinde, hatta tıp, biyoloji, coğrafya, sosyoloji, çeviribilim ve folklor gibi çeşitli disiplinlerde kavramın rastgele ve çoğu zaman yerinden kopuk biçimde kullanıldığı görülmektedir. Bu genişlemenin son zamanlarda yapay zekâ uygulamalarıyla birleşmesiyle yöntemin görünürde cazibesini artırırsa da özünü ve işleyişini büyük ölçüde saptırmakta, metinlerarasılığın kuramsal çerçevesinin bulanıklaşmasına yol açmaktadır.

Bu kavramsal genişleme ve yer yer belirsizleşme, metinlerarasılığın edebiyatın sınırlarını aşarak pek çok disiplin ve söylem alanında kullanılmasına yol açmıştır. Böylece kavram, kimi zaman kuramsal bir araç olarak işlevini yitirerek, farklı bağlamlarda oldukça serbest ve yoruma açık biçimlerde uygulanır hâle gelir. Bu nedenle, metinlerarasılığın güncel kullanım biçimlerinin tümünü tartışmak yerine, kavramın edebiyat dışındaki alanlarda nasıl yeniden işlevlendirildiğini gösteren somut bir örneğe odaklanmak daha anlamlı olacaktır. Nitekim Levko Olexandr ve Natalie Kramar'ın "Intertextuality as a Source of Discourse Emotionalization and Language Innovations (2022)" başlıklı çalışması, metinlerarasılığın siyasî ve toplumsal söylemde nasıl kullanıldığını gösteren dikkat çekici bir örnek sunar. Yazarlar, Rusya-Ukrayna savaşı bağlamında çeşitli söylemlerde kullanılan metinlerarası unsurların duygusal etkiyi artırma ve dilde yenilik yaratma işlevlerini incelerler. Böylece metinlerarasılık, yazınsal bir strateji olmaktan çıkarak, bir savaş söyleminin duygusal mobilizasyonuna ve yeni kültürel kodların oluşumuna katkıda bulunan bir pratik olarak görünür hâle gelir.

Bilindiği gibi, edebiyatın duyguyla olan ilişkisine ilişkin düşünceler insanlık tarihinin çok erken dönemlerine, özellikle de MÖ IV. yüzyıldaki Aristoteles'e kadar geri gider. Bu konuda ilk sistemli düşünceler özellikle Antik Yunan'da ortaya çıkar. Platon, şiiri esinle ve coşkun bir söyleyişle ilişkilendirirken; Aristoteles, *Poetika*'da edebiyatın insanda acıma ve korku gibi yoğun duygular uyandırdığını, bunun da "katarsis" dediği bir arınma sağladığını söyler. Bu yaklaşımlar, edebiyat-duygu ilişkisinin temellerini atan en eski değerlendirmeler arasında yer alır. Roma döneminde Horatius, edebiyatın hem öğretmesi hem de zevk vermesi gerektiğini savunarak estetik haz ve duygu boyutunu yeniden vurgular. Orta Çağ ve Rönesans boyunca yazınsal duygulanım, tanrısal esin ve insani deneyim ekseninde yeniden yorumlanır. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda Romantizm akımıyla birlikte duygu, coşku ve bireysel sezgi edebiyatın merkezine yerleşir.

Aristoteles'in mimesis ve katarsis kavramları günümüzde aynı biçimleriyle kullanılmasa da farklı disiplinlere uyarlanarak yenilenmiş hâlleriyle karşımıza çıkar. Mimesis artık yalnızca gerçekliğin bir taklidi anlamına gelmez; modern ve postmodern düşüncede gerçekliğin yeniden yorumlanması, dönüştürülmesi, hatta bozulup yeniden kurulması olarak değerlendirilir. Antropoloji, psikoloji ve kültürel çalışmalar bu kavramı toplumsal davranışların, kimliklerin ve kültürel normların tekrar yoluyla oluşması şeklinde genişletir. Katarsis de benzer biçimde genişleyen bir kavram durumuna gelmiştir. Bir temsil olarak mimesis yanında bir duygu

biçimi olarak katarsis, “bilişsellik” başlığı altında gündeme gelir. Bir yapıtın alıcının zihninde yarattığı etki onlar aracılığıyla sorgulanır. Alıcıyla yapıt arasında kurulan duygusal bağ çokça incelenmiştir (bu nokta üzerinde durmayacağız).

Metinlerarasılığı söylemde bir duygu unsuru ve dilsel yenilik olarak kullanan Oleksandr V. Levko ve Nataliia A. Kramar, 2022 Şubat sonu ve Mayıs başına kadar yayınlanan "Religious Information Service of Ukraine", "Catholic Observer", "Religious Truth", "Spiritual Front of Ukraine" başlıklı web sitelerindeki verilere dayanarak, Ukrayna'daki din içerikli medyada Rusya-Ukrayna savaşıyla ilgili haber başlıklarındaki metinlerarasılığın pragmatik potansiyelini incelerler.

Manşetlerdeki metinlerarasılığın, izleyicilerin ya da okurların Rus saldırganlığına karşı amaçlanan duygusal tepkilerini şekillendirmek amacıyla bildirideki duygusallığı güçlendirdiğini saptarlar. Metinlerarası birimler, bir yandan saldırgan ülkenin ve oradaki kilise liderlerinin olumsuz imajını güçlendirirken, diğer yandan Ukrayna halkının özgürlük mücadelesinde olumlu etkisini artırarak söylemi daha ilgi çekici kılma işlevini yerine getirir. Dini medyadaki metinlerarasılığın yaygın kaynakları İncil, tarihsel olaylar, kişiler ve olgular, sanat yapıtları, mitolojik yaratıklar, sloganlar ve mitbirimlerdir; bunlarla yeniden kurulan ilişki, iletişime duygusal bir boyut kazandırır, kaynak bir metin veya sembol aracılığıyla öngörülebilir çağrışımları teşvik ederek alıcı üzerindeki ikna edici etkiyi artırır. Dini medyada konuşanlar, Rus saldırganlığını ele alırken İncil'deki kıyamet imgelerine ve metaforlarına, İsa Mesih'in acılarına, Habil ve Kabil, Davut ve Golyat hikayelerine başvururlar. "Rus dünyası" ve "Ortodoksların korunması" gibi başlangıçta politik sloganlar veya ideoloji olan metinlerarası birimler, itibarsızlaştırma amacıyla Ukrayna'daki dini medya söyleminde yeniden benimsenmektedir. Levko ve Kramar, ayrıca, yeni sözcük oluşturma konusunda metinlerarasılığın potansiyelini araştırırlar. Kurgunun ve tarihin alanlarından gelen kimi metinlerarası olgular, "orklar" (canavar görünümlü yaratıklar) ve "rusizm" (Rus + Faşizm) gibi dilsel yeniliklere kapı aralar, böylece önceki metinlerle ve kültürel olgularla metinlerarası bağlantılara dayalı üretken bir yeni sözcük oluşturma yolu ortaya koyarlar. Levko ve Kramar, psikodilbilimin yöntemlerinden yararlanarak, dini medya alıcılarının metinlerarası özellikli başlıklara verdiği duygusal tepkiyi incelerler. Dini liderlerin söylemleri, gazeteciler Rus saldırısını ve savaşı değerlendirirken sıklıkla İncil'de geçen imgeleri ve simgeleri kullanır, onlara gönderme yaparlar. Amaçları metinlerarası bir işlemle söylemlerine duygusal bir boyut katmak, coşkuları harekete geçirmek, alıcıların zihninde dinsel göndermeleri canlı kılarak farklı bir etki yaratmaktır. Böylelikle, metnin okunmasına ve yorumlanmasına katkıda bulunan metinlerarasılık tarafından 'yönetilen' alımlamanın pragmatik yönü üzerinde duran Riffaterre'in yaklaşımına koşut biçimde metinlerarasılığı pragmatik bir perspektifte konumlandırılır. Bu perspektifte Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısına bağlı olarak metinlerarası bir arka planı olan dinsel medya söyleminde yeni dilsel kullanımlar, terimler ve neolojizmler ortaya çıkar. Bunlar savaş karşısında toplumun duygusal tepkilerini yansıtan unsurlar olarak görülür. Yeni terimlerin metinlerarası dayanakları vardır; kökenleri tarihe, kurguya, mitolojiye uzanır. Böylelikle yazarlar, dinsel içerikli web sitelerinde yayınlanan manşetlerden, analizlerden, röportajlardan ve çağrılardan giderek alıcıların savaşa yönelik tutumlarını şekillendirmede metinlerarasılığın pragmatik potansiyelini irdeleyerek Ukrayna'nın dinsel medya alanındaki Rus saldırganlığına ilişkin işlevlerini keşfetmeyi

amaçlarlar. İnceledikleri 250 kadar söylemsel kesitte 150 kadar metinlerarası birim belirlerler. Bunu yaparken metin analizinde (bilgisayarlı yöntemlerle kullanılabilir bilgi elde etmek amacıyla yapılandırılmamış verilerin – metinlerin - incelenmesi, işlenmesi ve yorumlanması süreci) kullanılan bir bilgisayar uygulaması olan AntConc'dan yararlanırlar.¹

Medya iletişimde bir söylemin alıcı üzerinde yarattığı etki önemli bir unsurdur, bu nedenle klasik argümantasyon yani alıcıyı “ikna etme” yöntemlerinin benzeri kullanılarak duygular harekete geçirilir. Modern dilbilim araştırmaları, medya iletişimine metinlerarası iletişimin eklenmesinin söylemin alıcı üzerindeki etkisini güçlendirebileceğini ve iletişimin duygusal potansiyelini önemli ölçüde artırabileceğini göstermiştir. Medyatik iletişimde kültürel unsurların sıklıkla kullanımı, araştırmalara yer verilmesi oldukça yaygındır. Medyada, gazete başlıklarında kullanılan metinlerarası göndermelerin başlıca işlevi coşku yaratmak, duyguları harekete geçirmektir. Başlıklarda büyük harf kullanımı, vurgular bu etkiyi güçlendirmeye yöneliktir.

Metinlerarası göndermeler, kültür ve tarihin kaynağı olan metin, imge ya da sembolle ilgili çağrışımları harekete geçirerek söylemin alıcı üzerindeki etkisini güçlendirir. Bu etki, duygu yüklü metinlerarası olguya başvurularak sağlanır, metinlerarasılığın alıcının zihnindeki algısı anlatılan olaya ya da olguya (savaş) aktarılır. Metinlerarası unsurlar iletişime dahil edilirken saldırganla ilgili olumsuz bir imge yaratılır.

Dinsel içerikli bir platformda metinlerarası göndermeler doğal olarak sıklıkla İncil'e yapılmaktadır. Levko ve Kramar, Türkçe karşılıklarıyla söylersek, şu birkaç başlığı alıntılarlar: “*Haç, İsa ve Pilatus, Ukraynalı ve Rus tarafından aynı anda taşınamaz*”. Bu başlık “*Mesih'in çarmıha gerilmeden önceki çilesine bir gönderme*”dir. “*Bir Kilise, iki Kabil*” İncil'deki Yaradılış Kitabı'nda anlatılan Kabil ve Habil öyküsüne bir araştırmadır. Bir yandan Habil ile Kabil, diğer yandan Davut ile Calut'un İncil'deki hikâyelerine yapılan göndermeler ile alıcının zihninde bağdaşıklık yaratılarak saldırgan ülkeye karşı olumsuz duygusal tutumu pekiştirmek amaçlanmaktadır. Kardeş katlinin masum kurbanı olan Habil, Ukrayna'yı, kardeşini korkakça ve sinsice öldüren Kabil ise Rusya Federasyonu'nu temsil eder. Kabil'in imajı Hıristiyan söyleminde olumsuzdur, bu yüzden Rus saldırganlığının Kabil'in günahıyla ilişkilendirilmesi, kamuoyunda saldırgan ülkeye karşı uygun bir duygusal tepki uyandırır. “*Ecce Homo*” (İşte İnsan) ise İsa çarmıha gerilmeye mahkûm edildiğinde Judea Eyaleti Valisi Pontius Pilate'nin kullandığı sözlerdir. “*Kiev'in bombalanması sırasında doğan İsa, bize merhamet et*” tümcesi İncil'de sıklıkla kullanılan bir sözün değiştirilmiş biçimidir.

Başlıklarda ünlü yapıtların kahramanlarına, mitolojik yaratıklara da gönderme yapılır. “*Irpen'de orklar binlerce İncil'i yaktı*” tümcesi Tolkien'in *Hobbit* ve *Yüzüklerin Efendisi*'nde geçen insansı ork yaratıklarının ordusuna bir göndermedir. Tıpkı kıyamet çağrışımları içeren İncil göndermeleri gibi, Rus işgalcilerle ilişkilendirilen Tolkien'in mitolojik evreninden orkların sanatsal imgesine yapılan gönderme benzer bir işlev yerine getirir. Ork sözcüğü, canlı ve kapsamlı bir karşılaştırmanın ayrılmaz bir parçasıdır: “*Yüzüklerin Efendisi'ndeki Shire'a benzeyen barışçıl bir ülke olan Ukrayna Sauron'a² benzetilen, Moskova'dan Vladimir Putin tarafından yönetilen Mordor birlikleriyle karşılaştırıldığında, tamamen kötü bir güç olan Rus ordusuna karşı*

kendini savunmaktadır."³ Orklara benzetilen Rus ordularına başlıklarda sıklıkla anıştırma yapılır:

- "Ukrayna'nın 6 bölgesindeki 28 dini yapı ork saldırılarına maruz kaldı."
- Chernihiv bölgesinde bir Ork roketi SDA kilisesine çarptı."
- "Rus orklar Iziyum'daki bir Baptist ibadethanesini yıktı."

Dini medya kullanıcılarının mesajı duygusallaştırmak ve düşmanın olumsuz imajını güçlendirmek için kullandıkları bir diğer metinlerarası kaynak tarihi olaylar, şahsiyetler (özellikle Hitler ve Stalin) ve olgulardır:

- "Putin rejimi Stalin'in reenkarnasyonudur",
- "Ruslar Mariupol'da öldürülen sivilleri, tıpkı Nazilerin Auschwitz'de yaptığı gibi yakıyorlar",
- "Lukaşivka'daki Yükseliş Kilisesi'nde köy Rusistleri bir Gestapo karargâhı ve işkence odası kurdular."

Bazı başlıklarda kullanıcılar, dini söylemi Putin rejimiyle özdeşleştirerek II. Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası ile iş birliği yapan Kilise ile ilişkilendirirler: "*Reich'in Yeni Kilisesi Olarak Rus Ortodoks Kilisesi*".

Alman Nazizmi ve İtalyan faşizmine gönderme, "Ork" sözcüğüyle birlikte hızla modern Avrupa dillerinin sözlüğüne giren "Rusizm" sözcüğüyle de aktarılmaktadır:

- "Ukrayna'daki "Rusizm" listesinde halihazırda 86 yıkılmış dini yapı yer alıyor"
- "Kirill, Rusistlerin Ukrayna'daki eylemlerini, Rusların barış istediği şeklinde açıkladı."
- "Rusistler tarafından masumca öldürülen Ukraynalıların anısına Lviv'de yüzlerce lamba yakıldı."

Başlıklarda tarihsel olaylar, efsaneler de yinelenir. "*Kremlin barbarları Mariupol'daki Sultan Süleyman ve Roksolana camisini yıkıyor*" başlığı Antik Romalıların tarih yazımında anlatılan ve Roma'yı yıkan barbarlara bir göndermedir.

Başlıklarda sanat yapıtları ("*Kiev Madonnası*") kullanılır; sığınaklara yeni doğan çocuklarıyla gizlenen Kiev'li kadınlar Madonna'ya benzetilir.

Duyguları en güçlü biçimde harekete geçirme yolu dinsel motiflerden yararlanmaktır. Bu nedenle dinsel söylemde en çok İncil'e gönderme yapılır. Rus saldırısı sıklıkla Kabil'in işlediği günahla ilişkilendirilir. Ordusunu ve halkını, güçlü bir devi alt eden Davut'un adı aynı zamanda Ukrayna'nın zaferine olan inancın ve Davut'un başarısıyla duygusal dayanışmanın bir göstergesidir. Genel olarak, Hıristiyan söyleminde Davut figürü hem tarihsel hem de kurtuluşbilimsel (fr. sotériologique) açıdan olumlu çağrışımlarla donatılmıştır. İsa, Davut'un oğludur. Ukrayna'nın Davut'la ilişkilendirilmesinin nedeni ülkenin saldırganlık ve zulme karşı mücadeledeki rolüne olan inancı güçlendirmektir. Davut'un hikayesi dindar kesimler arasında yaygın olarak bilindiğinden, örtük anlamsal çağrışımların Ukrayna halkının tarihsel misyonuna ilişkin farkındalığı artırma açısından önemli bir pragmatik potansiyeli bulunmaktadır. "*Benim Ukrayna'm: Davut ve Golyat*". Benzer

motifler sıklıkla yinelenir. Dini medya, Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırganlığını kıyametvari semboller ve imgeler kullanarak yansıtmayı tercih eder ve bu saldırganlığın kilit isimlerini İncil'de adı geçen karanlık güçlerle ilişkilendirir:

- "Biz affetmeyeceğiz ve Tanrı da affetmeyecek. Af günü yerini kıyamet gününe bırakacaktır."
- "Tanrı'nın yardımıyla düşmanı yeneceğiz, yeni deccal Putin'i yeneceğiz."
- "Aforozun faydası yok. Putin zaten kendisine cehennem azabı çektirdi."
- "Ukrayna ve Ukraynalılar bugün kötülüğe karşı büyük bir savaşa katılıyor ve Tanrı bizim yanımızda."
- "Kötülüğe karşı kazandığımız kişisel zafer, Ukrayna'nın şeytana karşı verdiği görünmez mücadelede zaferi olacaktır."
- "Bugün şeytani, savaş ve ölüm ruhunu kovmak için oruç tutuyor ve dua ediyoruz."

Levko ve Kramar, Rus-Ukrayna Savaşı konusundaki başlıklardaki metinlerarası etkileşimin, Rus saldırganlığının Ukraynalıların ve özelde dini toplulukların yaşamları üzerindeki etkisine ilişkin izleyicinin istenen duygusal tepkisini hedefleyerek mesajın duygusallığını artırdığı sonucunu çıkarırlar. Metinlerarası unsurlar, bir yandan saldırgan ülkenin ve onun dini liderlerinin olumsuz imajını abartırken, diğer yandan Ukrayna halkının özgürlük mücadelesindeki olumlu temsilini ön plana çıkararak söylemin çekici kılınmasında rol oynarlar. İncil'den yapılan alıntılar, Ukrayna'nın Rus saldırganlığına karşı direnişini tasvir etmede önemli bir rol oynar, alıcıda kıyametvari İncil imgeleriyle çağrışımlar yaratır. Söz konusu medya kesitinde metinlerarasılığın ortak kaynakları, tarihi şahsiyetler, ortak olgular ile sanat eserleridir; bunların anılması duygusallık ekleyerek yalnızca iletişimi canlandırmakla kalmaz, aynı zamanda yeni dilsel terimlerin üretken bir aracı haline gelir. Söylemin duygusallaştırılması ve dilsel yeniliklerin kaynağı olarak metinlerarasılığın pragmatik potansiyeli araştırılır. Başlıklardaki metinlerarasılık, alıcının Rus saldırganlığına yönelik amaçlanan duygusal tepkisini şekillendirmek amacıyla mesajın duygu yükünü artırdığı sonucuna ulaşılır. Metinlerarası birimler, bir yandan saldırgan ülkenin ve kilise liderlerinin olumsuz imajının etkisini artırarak, diğer yandan Ukrayna halkının özgürlük mücadelesinde olumlu temsilini sağlayarak söylemi kutuplaştırma işlevini yerine getirir. Dini medyadaki metinlerarasılığın yaygın kaynakları olan İncil, tarihi olaylar, figürler ve olgular, sanat eserleri, mitolojik yaratıklar, sloganlar ve mitolojik öğeler iletişimi duygusal hale getiren ve kaynak metin veya sembolle öngörülebilir çağrışımlar yaratarak alıcı üzerindeki ikna edici etkiyi artıran ilişkilerdir. Rus saldırganlığını ele alırken, dini medya kullanıcıları İncil'deki kıyamet imgelerini ve metaforlarını, İsa Mesih'in acılarına, Habil ve Kabil, Davut ve Golyat hikayelerine göndermeleri kullanırlar. Başlangıçta siyasi sloganlar veya ideolojiler olan 'Rus dünyası' ve 'Ortodoksların korunması' gibi metinlerarası birimler, itibarsızlaştırma amacıyla Ukrayna dini medya söyleminde yeniden benimsenir. Levko ve Kramar ayrıca, dilsel yenileştirme (neolojizm) alanında metinlerarasılığın potansiyelini araştırırlar. Kurgu ve tarih alanlarından gelen bazı metinlerarası olgular, 'orklar' ve 'rusizm' gibi dilsel yeniliklere yol açmış, böylece önceki metinlerle ve kültürel olgularla metinlerarası bağlantılar kurarak yeni sözcük üretmenin üretken bir yolunu ortaya koymuştur.

Levko ve Kramar, metinlerarasılığın pragmatik potansiyeline odaklanarak, mesajın duygusallığı nasıl artırdığını ve alıcıdan beklenen duygusal tepkiyi nasıl hedeflediğini analiz ederler. Bu pragmatik yönelim, metinlerarası referansları belirlemenin ötesine geçerek, bunların belirli iletişimsel işlevlerini ve etkilerini incelemeye dayanır, yeni bir perspektif sunar. Disiplinlerarası bir yaklaşım benimsenen çalışmada, pragmatik, söylem analizi ve psikodilbilim gibi alanların kavramlarından ve yöntemlerinden yararlanır. Böyle bir disiplinlerarası bakış açısı, metinlerarasılığın medya söylemini şekillendirmedeki rolü ve dil kullanıcıları üzerindeki etkisi konusunda farklı bir anlayış getirir. Metinlerarasılıkla güncel olaylar arasında ilgi böylelikle kurulur. Metinlerarasılığın alıcıyı duygusallaştırmak ve ikna etmek için nasıl kullanıldığına ilişkin analiz, savaş ve kriz zamanlarında dilin stratejik kullanımına ilişkin hareket noktaları sunar.

Kısacası Levko ve Kramar metinlerarasılıktan söylemsel bir strateji olarak yararlanırlar. Metinlerarası referansları medya söyleminin duygusal etkisini ve ikna edici etkisini artırmak amacıyla kullanırlar. İncil, klasik edebiyat ve tarihi figürler gibi metinlerarası kaynakların çoğu, Ukrayna bağlamının ötesine uzanan daha geniş bir kültürel yankıya sahiptir. Bu, medya söylemini duygusallaştırmak için bu tür evrensel olarak tanınan kültürel referanslara başvurulmasının daha genel bir olgu olabileceğini akla getirir. Aynı zamanda, belirli metinlerarası referanslar ve bunların pragmatik işlevleri, Ukrayna'nın belirli kültürel, politik ve dini bağlamı ve Rusya ile devam eden çatışması tarafından şekillendirilmektedir. Bulguları diğer ulusal veya bölgesel bağlamlara genelleştirmek, ilgili bağlamsal etkenlerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini gerektirir. Genel olarak, yazarlarca medya söylemini etkilemek için metinlerarasılığın stratejik kullanımının, ilgili kültürel ve durumsal etkenlerin uygun şekilde dikkate alınmasıyla diğer bağlamlarda da gözlemlenebilecek bir olgu olduğu öne sürülmektedir.

Metinlerarasılık ile duygunun savaş söyleminde nasıl birbirine eklemlendiği üzerinden kuramcılara göre birkaç temel kuramsal sonuca ulaşılabilir. Örneğin, Julia Kristeva'nın "alıntılar mozaiki" olarak tanımladığı metin yapısı, anlamın hiçbir zaman tek bir metne ait olmadığını, kültürel bellekte önceden var olan duygusal yükler taşıyan metinsel izlerle kurulan ilişkiler aracılığıyla üretildiğini ortaya koyar. Duygu, burada yalnızca içsel bir deneyim değil, metinlerarası göndermelerle harekete geçirilen kültürel ve ideolojik bir olgudur. Bu nedenle metinlerarasılık, duygunun söylemsel dolaşımını organize eden bir anlam-üretim yöntemi olarak işlev görür. Bu teorik çerçevenin savaş söylemine uygulanması ise metinlerarasılığın yalnızca anlamı çoğaltan bir teknik olmadığını, aynı zamanda politik duyguları organize eden bir mekanizma olduğunu gösterir. Ukrayna dini medya söyleminde kullanılan İncil figürleri, modern kültürel mitolojiler ve tarihsel kötülük ikonografileri, okurun duygusal hafızasını harekete geçirerek savaşın anlamını belirli bir ahlaki çerçevede sunar. Bu çerçeveleme, olayları yalnızca haber değeri olan gelişmeler olarak değil, daha derin bir tarihsel ve din içerikli anlatının parçaları olarak konumlandırır. Böylece savaş, yalnızca askeri bir mücadele değil, "iyilik ile kötülük arasındaki kadim savaşın yeni bir perdesi" olarak temsil edilir. Bu temsil biçimi, okuyucunun duygusal tepkilerini düzenleyen güçlü bir söylemsel stratejidir.

Sara Ahmed'in duygu teorisi,⁴ bu ilişkiyi toplumsal ve siyasal düzlemde açıklamaya olanak tanır: duygular, nesnelere arasında dolaşan yönelimlerdir ve belirli sembollere "yapışarak" topluluğun neyi sevmesi, neden nefret etmesi veya kimden korkması gerektiğini belirler. Metinlerarasılık, bu yapışkanlık süreçlerinin taşıyıcısıdır; İncil figürleri, kültürel mitler, tarihsel kötülük ikonografileri veya popüler kültür referansları duyguyu hedeflenen sembollere bağlayan duygusal bağlayıcılar hâline gelir. Böylece duygunun politik ekonomisi metinler aracılığıyla düzenlenir. Ukrayna dini medya söylemi de bu tür bir duygu dolaşımını organize eder; İncil figürleri ve tarihsel kötülük temaları aracılığıyla düşmanı belirli bir ahlaki konuma yerleştirir ve okuyucunun duygusal tepkisini belirli yönlerde yapılandırır.

Jan Assmann'ın kültürel bellek⁵ yaklaşımı, dini ve tarihsel anlatıların duygusal çerçevelenmede neden bu kadar etkili olduğunu açıklar. Bu anlatılar yalnızca bilgi değil, kolektif duygusal enerji taşırlar. Savaş gibi kriz durumlarında kültürel belleğin metinlerarasılık yoluyla güncellenmesi, topluluğun hem geçmişle hem de gelecekle duygusal bağ kurmasını sağlar. Bu bağ, duygusal süreklilik yaratır: yas, öfke, umut, dayanışma ve fedakârlık gibi duygular kutsal ve tarihsel anlatıların ritmik tekrarlarıyla yönlendirilir. Metinlerarasılık, duyguların yönlendirilmesinde kültürel belleğin işlevi için kritik bir araçtır. Kültürel bellek, Jan Assmann'ın tanımıyla, bir toplumun ortak tarih anlatılarını, mitlerini, dinsel temsil biçimlerini ve sembolik evrenlerini yeniden üreten kolektif bir hafıza biçimidir. Bu hafıza, medya söylemi aracılığıyla güncellenir, yeniden yorumlanır ve yeni bağlamlara uygulanır. Ukrayna dini medya söyleminde Eski Ahit'teki Davut–Golyat anlatısına yapılan göndermeler, dinsel hafızanın güncel bir politik olaya uygulanması için örnek oluşturur. Bu anlatı yalnızca güç dengesizliğini temsil etmez; aynı zamanda ilahi adaletin tecelli edeceği inancını da duygusal düzeyde güçlendirir. Böylece kültürel bellek, duygusal motivasyonun kaynağı hâline gelir.

Paul Ricoeur'ün anlatı kimliği kavramı, metinlerarasılığın bir topluluğa nasıl özneleşme biçimi kazandırdığını gösterir. Farklı anlatıların birbirine eklenmesi, topluluğa "haklı direniş", "kötülüğe karşı mücadele", "tanrısal planın parçası olma" gibi duygusal ve etik konular atar. Bu konum, duygunun siyasal işlevini belirginleştirir: birey yalnızca düşünsel olarak değil, duygusal olarak da bir anlatıya bağlanır. Ricoeur'e göre topluluklar, kimliklerini anlatılar üzerinden kurar. Bu anlatılar geçmiş, bugün ve geleceği birbirine bağlayan yapılar oluşturur. Ukrayna dini medya söyleminde kullanılan metinlerarası referanslar, ulusal anlatının sürekliliğini vurgular. Toplum kendisini "kötülüğe karşı haklı direniş" içinde bir özne olarak konumlandırır. Bu özneleşme biçimi, okuyucunun duygusal bağlılık geliştirmesini ve savaşın moral çerçevesini içselleştirmesini sağlar.

Bu süreçler Genette'in metinselaşkinlik çerçevesinde daha ayrıntılı görülebilir: metinlerarasılık, anametinsellik veya yanmetinsellik gibi ilişkiler, duyguyu metnin yüzeyinden çok yapısında düzenler; bir başlığın İncil'e gönderme yapması bile okuru daha metne girmeden duygusal olarak konumlandırır. Ukrayna dini medya söyleminde Genette'in kategorilerinin birçoğuna rastlanır. İncil'den yapılan doğrudan alıntılar metinlerarasılık örneği oluştururken, modern kültürden alınan figürlerin kullanımı anametinsellik niteliği taşır. Savaş haberlerinin başlıklarında İncil'e yapılan göndermeler ise yanmetinsel düzeyde işler; çünkü başlıklar okurun duygu yönelimini daha metne girmeden belirler.

Tüm bu süreçler, dini medya söyleminin duyguyu nasıl politik bir araca dönüştürdüğünü gösterir. Düşmanın şeytanlaştırılması, okurun nefret ve öfke duygularını, savaşın kaçınılmaz olduğu fikrini pekiştirir. Kendi tarafının kutsanması ise fedakârlık, umut ve cesaret duygularını harekete geçirir. Bu nedenle metinlerarasılık, duygunun siyasal işlevini görünür kılar; duygu söylemin içinde bir ikna aracı, bir mobilizasyon mekanizması ve bir kimlik üretim stratejisi hâline gelir.

Kısacası, tüm bunlar bir araya geldiğinde metinlerarasılık, duygunun savaş söyleminde üç düzeyde işlediğini gösterir:

1. **Temsil düzeyi:** Kötülük, ihanet, masumiyet, fedakârlık gibi duygusal temalar geleneksel ve modern metinlerle ilişkilendirilir.
2. **Dolaşım düzeyi:** Duygular, semboller ve figürler arasında Ahmed'in tarif ettiği şekilde dolaştırılır ve belirli nesnelere yapıştırılır.
3. **Performatif düzey:** Duygular yalnızca temsil edilmez; toplumsal eylemi harekete geçirir, kolektif dayanışmayı ve politik mobilizasyonu üretir (Durkheim'ın kolektif coşku kavramıyla uyumlu).

Bu nedenle metinlerarasılık, duygunun söylemsel düzenlemesinin yapıcı unsuru olarak işlev görür. Duyguyu güçlendiren, yönlendiren, yoğunlaştıran ve siyasal olarak etkili kılan şey yalnızca içerik değil, içerikler arasında kurulan metinsel ilişkilerin yarattığı geniş kültürel çağrışım alanıdır.

Sonuç olarak, kuramsal açıdan metinlerarasılık–duygu ilişkisi şöyle özetlenebilir: Metinlerarasılık, kültürel belleğin duygusal potansiyelini mobilize ederek anlamı yalnızca bilişsel değil, duygusal bir ağ içinde örer; böylece duygu, söylemin ideolojik, kültürel ve performatif etkisinin merkezine yerleşir. Bu yapı, savaş dönemlerinde yalnızca temsil stratejisi değil, aynı zamanda toplumsal duyguların yönetimi, yönlendirilmesi ve politize edilmesi için temel bir mekanizmadır.

NOTLAR:

¹ <https://www.laurenceanthony.net>

² Sauron[2] veya orijinal ismiyle Mairon,[1] J. R. R. Tolkien'in hayali Orta Dünya evreninde Melkor'un Hizmetkârı ya da "Yüzüklerin Efendisi" olarak anılan kötü bir Maia

³ Bkz: Intertextuality as a source of discourse emotionalization and language innovations, s. 78.

⁴ Bu konuda bkz: Ahmed, Sara. "Affective Economies." *Social Text* 22(2), 2004. Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion*, 2004.

⁵ Jan Assmann, *Kültürel Bellek*.

KAYNAKÇA:

1. Ahmed, Sara, *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh University Press, 2004.
2. Anthony, Laurence, *AntConc* (Software). Version 3.5.8, Waseda University, 2018.
3. Aristotle, *Poetics*. Translated by Malcolm Heath, Penguin Classics, 1996.
4. Assmann, Jan, *Kulturelle Erinnerung: Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen*. C. H. Beck, 1992.

-
5. Bakhtin, Mikhail, *The Dialogic Imagination: Four Essays*. Edited by Michael Holquist, translated by Caryl Emerson and Michael Holquist, University of Texas Press, 1981.
  6. Barthes, Roland, *Le Plaisir du texte*. Éditions du Seuil, 1973.
  7. Durkheim, Émile, *The Elementary Forms of Religious Life*. 1912.
  8. Genette, Gérard, *Palimpsestes: La littérature au second degré*. Éditions du Seuil, 1982.
  9. Kristeva, Julia, *Séméiotiké: Recherches pour une sémanalyse*. Éditions du Seuil, 1969.
  10. Levko, Oleksandr V., and Nataliia A. Kramar, “Intertextuality as a Source of Discourse Emotionalization and Language Innovations.” *Religious Information Service of Ukraine*, 2022.
  11. Peirce, Charles Sanders, *Collected Papers*. Edited by Charles Hartshorne and Paul Weiss, Harvard University Press, 1931–1958.
  12. Ricoeur, Paul, *Temps et récit*. Vols. 1–3, Éditions du Seuil, 1983–1985.
  13. Riffaterre, Michael, *Semiotics of Poetry*. Indiana University Press, 1978.
  14. The Bible, Old and New Testament passages referenced (Cain and Abel; David and Goliath; Ecce Homo; Passion narratives).
  15. Tolkien, J. R. R., *The Lord of the Rings*. George Allen & Unwin, 1954–1955.